

Saxatov Bekzod Kenjayevich,

Navoiy viloyat Ichki ishlar boshqarmasi

TKX KITEB xodimi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada bugungi kunda Yangi O'zbekistonda huquqiy islohotlar tizimida ijtimoiy davlatning yangi paradigma sifatida jamiyatning mutlaqo yangi siyosiy-huquqiy tizimi sifatida jamiyatning ijtimoiy, siyosiy, huquqiy tizimi sifati ekanligi yuzasidan batafsil ma'lumotlar berib o'tilgan.*

Asosiy qism. Mamlakatimiz keying yillarda jamiyat rivoji mohiyatan va shakl jihatdan yangi bosqichga kirib bormoqda. Asosiy qonunga o'zgartishlar kiritish bo'yicha olib borilayotgan siyosiy-huquqiy harakatlar, jumladan, inson-jamiyat-davlat konsepsiyasining huquqiy rasmiylashtirilishi ijtimoiy davlat yangi paradigma sifatida jamiyatning mutlaqo yangi siyosiy-huquqiy tizimi sifatida rivojlanayotganidan dalolat bermoqda.

Jahon davlatchiligining tajribasi asosida yangi davlat va jamiyat shakllanishida Konstitusiyaga o'zgartishlar kiritish orqali jarayonining dastlabki tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlangan harakatlarda keng jamoatchilikning, ayniqsa, yoshlarning faol ishtiroki kuzatilayotganligi olib borilayotgan islohotlardan ularning daxlsiz emasligining yaqqol isbotini ko'rsatmoqda.

Avvalambor shuni aytish kerakki, dunyo tajribasidan kelib chiqadigan bo'lsak, ijtimoiy davlat bu jamiyatning siyosiy tashkiloti, ya'ni tom ma'noda davlatdir. Ijtimoiy davlat o'z siyosatida ijtimoiy adolat tamoyillaridan kelib chiqib, faoliyat yuritadi.

Ijtimoiy davlat deganda davlat o'z fuqarolarining iqtisodiy va ijtimoiy farovonligini himoya qiladigan va rivojlantiradigan boshqaruv shakli. U teng imkoniyatlar, boylukning adolatli taqsimlanishi va fuqarolarning minimal hayot

sharoitlariga ega bo'lmaganlar uchun davlatning javobgarligi tamoyillariga asoslanadi¹.

Turli mamlakatlar va mintaqalarda ijtimoiy davlat va rivojlanish yo'nalishida katta farqlar mavjud. Barcha ijtimoiy davlatlar kamida qisman bo'lsa ham ijtimoiy dasturlarni xususiy tashkilotlar orqali boshqaradi va davlat-xususiy sherikchiligi orqali ijtimoiy xizmatlarni taqdim etadi. Ijtimoiy davlatning xizmatlari ham turli hududiy darajalarda taqdim etiladi.

Ijtimoiy davlat qurishdan asosiy maqsad - jamiyatda yaratilayotgan moddiy va ma'naviy boyliklarni ijtimoiy adolat tamoyili asosida qayta taqsimlashdan iboratdir. Bunda har bir fuqaroning maishiy turmush tarzi holatini sifat jihatdan yuqori darajaga olib chiqish, aholining turmush sharoiti va sifati jihatdan tabaqalanishiga, ya'ni ular o'rtasidagi yashash uchun ketadigan sarf-xarajatlar bo'yicha farqlarning kattalashib ketishiga yo'l qo'yimaslik va aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qismiga davlat tomonidan kafolatlar tizim orqali yordam ko'rsatiladi. Boshqacha aytadigan bo'lsak, maqsad yaratilgan ne'matlardan ijtimoiy kafolatlar orqali hamma bahramand bo'lishini ta'minlashdan iborat.

Jahondagi sotsial-demokratik harakatlarning asosiy mazmunini ijtimoiy davlatning yaratuvchanlik va uning vositasida aholini o'ziga jalb qilish orqali davlatni boshqarishga harakat tashkil etadi. O'z navbatida, bu usul ko'pgina davlatning konstitusiyalarida hamda boshqa qonunlarida aks etgan.

Shuningdek, bu g'oyalar va siyosat oldingi sotsialistik g'oyalardan keskin farq qiladi. Sotsialistik g'oyalarga asoslangan sobiq ittifoq tizimiga aholini mulksiz qilib qo'yish, fuqarolarning ijtimoiy kafolati faqat qog'ozlarda qolib ketishi, ijtimoiy mas'uliyat, ijtimoiy raqobatning yo'qligi xos edi. Natijada aholining ijtimoiy faolligi pasayib ketgan. Kelajakni yaratish, yangilanishga, o'zgarishlarga bo'lgan harakat qo'llab-quvvatlanmagan, natijada ijtimoiy mobillik va ijtimoiy yaratuvchanlik yo'qolib ketgan. Umuman, bu tajriba jamiyat uchun teskari natija berishini hayotning o'zi tasdiqladi. Lekin tarixning boshqa

¹ Ш.Мирзиёев 2021 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 29 йиллигига бағишланган нутқидан

kesimida ijtimoiy davlatchilik tajribasini ilgari surgan G'arb davlatlarida katta ijtimoiy o'zgarishlar sodir bo'ldi.

Mutaxassislar tomonidan xorijiy davlatlarning ijtimoiy siyosatining tahlili natijasida ijtimoiy davlatning uchta modeli Skandivaniya, Kontinental, Amerika-Buyuk britaniya modellari ajratiladi.

Birinchidan, Shvesiya, Finlyandiya, Daniya, Norvegiya davlatlari Skandinaviya modelini o'zida namoyon qiladi. Bu mamlakatlarda davlat byudjetni qayta taqsimlash orqali ijtimoiy xarajatlarning anchagina qismini o'z bo'yniga oladi. Bu davlatlar o'z fuqarolarining ijtimoiy farovonligi, ta'lim, sog'liqni saqlash sohalariga, bolalar va yoshlarga, keksalarga ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish uchun mas'ul bo'ladi. Bu faoliyat davlat byujeti va ijtimoiy sug'urta jamg'armalari tomonidan moliyalashtiriladi. Bu ishlarni tashkil etish va muvofiqlashtirish asosan munisipalitetlar, ya'ni mahalliy boshqaruv organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Ikkinchidan, Germaniya, Avstriya, Belgiya va Fransiyada ijtimoiy davlatning kontinental modeli yuqori darajada rivojlangan. Bu davlatlarda davlat asosan aholining muhtoj qismiga ijtimoiy yordam pullarini berishga mas'ul hisoblanadi. Lekin aholiga davlat ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish bilan shug'ullanmaydi. Ijtimoiy xarajatlar davlat va xususiy ijtimoiy sug'urta jamg'armalari tomonidan qoplanadi. Ya'ni ijtimoiy ta'minot byujetdan ajratiladigan mablag'lar hamda ish beruvchi va xodimlarning sug'urta badallaridan ta'minlanadi.

Shunday qilib, birinchidan, Skandivaniya, Kontinental, Amerika-Britaniya modellari bo'yicha ijtimoiy davlatlarda, liberal davlatlarda davlat tomonidan ijtimoiy xarajatlarga minimal mablag'lar ajratiladi, bir vaqtning o'zida ijtimoiy yordamga muhtojlar har tomonlama o'rganiladi. Bajarilgan ish hamda tadbirkorlik bilan shug'ullanish natijasida olinadigan har tomonlama kafolatlangan daromad fuqarolarning ijtimoiy farovonligini ta'minlashning asosiy manbai hisoblanadi.

Ikkinchidan, ijtimoiy davlatning sosial-demokratik turi Skandinaviya turiga mos keladi. Bu erda moddiy ne'matlarni aholi orasida qayta taqsimlash va ijtimoiy ehtiyojga zarur xarajatlarda davlatning ustunligi mavjud.

Uchinchidan, ushbu jarayon davlat tashkilotlari, jamoat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari, nodavlat notijorat tashkilotlar tomonidan kuchli jamoatchilik nazorati asosida kuzatiladi. Shuningdek, jarayonning borishi, samaradorlikni aniqlash, vujudga kelayotgan muammolarni o'z vaqtida aniqlash va zarur qarorlar qabul qilish uchun tizimli monitoring va tahlil qilib borishning mustaqil tizimi yo'lga qo'yilgan.

To'rtinchidan, ijtimoiy davlatchilik Osiyo davlatlarida – Yaponiya, Janubiy Koreya, Tayvanda ham rivojlanib bormoqda. Ijtimoiy davlatchilik O'zbekistonda ham rivojlanib bormoqda.

Tariximizda ilk bor O'zbekiston ijtimoiy davlat sifatida belgilandi.

O'zbekiston – ijtimoiy davlat bo'lib, davlat fuqarolarning bandligini ta'minlash, ishsizlikdan himoya qilish, shuningdek, kambag'allikni qisqartirish choralarini ko'radi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda Konstitutsiyada davlat qurilishining yangi strategik maqsadi – ijtimoiy davlat qurish ekanligi belgilab berildi, ijtimoiy adolat, inson huquq va erkinliklarini himoya qilishning mutlaqo yangi mexanizmini nazarda tutuvchi konstitutsiyaviy asoslar mustahkamlandi. Ya'ni insonga e'tibor hamda g'amxo'rlik – davlat va jamiyatning eng asosiy burchi ekani mustahkamlandi.

Shunday qilib ijtimoiy davlat deganda – sifatli ta'lim, malakali tibbiy yordam, oilalar, bolalar, ayollar, qariyalar, nogironligi bor shxaslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, muhtojlarni uy-joy bilan ta'minlash, xavfsiz mehnat sharoitini yaratish, kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan davlat modeli² tushuniladi.

² <https://strategy.uz/>

Yaratib berilayotgan ushbu imkoniyatlar, ushbu islohotlarning barchasi “Inson qadri uchun” tamoyili asosida, davlat va jamiyatning jadal rivojlanishi uchun mustahkam huquqiy asos bo’lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ш.Мирзиёев 2021 йил 7 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 29 йиллигига бағишланган нутқидан
2. <https://uza.uz/>
3. <https://strategy.uz/>